

Nota

Hooglede, Honzebrouckstraat

Deel 2: Programma van
Maatregelen

Inhoud

1	Administratieve gegevens	1
2	Overzicht maatregelen	2
3	Gemotiveerd advies	3
	3.1.1 Bepalingen van maatregelen.....	3
4	Programma van Maatregelen	4
	4.1 <i>Administratieve gegevens</i>	4
	4.2 <i>Onderzoeksopdracht</i>	4
	4.2.1 Afbakening opgravingszone(s).....	4
	4.2.2 Onderzoeksdoelstellingen.....	4
	4.2.3 Onderzoeksvragen	4
	4.3 <i>Onderzoeksstrategie en -, -methode en -technieken</i>	6
	4.3.1 Algemene onderzoeksmethode	6
	4.3.2 Specifieke methodologie.....	6
	4.3.3 Natuurwetenschappelijk onderzoek	7
	4.3.4 Voorziene afwijkingen van de CGP en de algemene bepalingen onderzoekstechnieken en specifieke methode.....	7
	4.4 <i>Technisch kader</i>	7
	4.4.1 Raming veldwerk en uitwerking	7
	4.4.2 Personeelseisen.....	8
	4.5 <i>Deponering en conservatie archeologisch ensemble</i>	9
	4.6 <i>Veiligheidsmaatregelen</i>	9
5	Lijsten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
	5.1 <i>Figurenlijst</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
	5.2 <i>Plannenlijst</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
	5.3 <i>Tabellenlijst</i>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
6	Bibliografie	10

1 Administratieve gegevens

Algemeen

Naam site	Hooglede, Honzebrouckstraat
Ligging	Honzebrouckstraat t.h.v. nr. 2, gemeente Hooglede, provincie West-Vlaanderen
Kadaster	Gemeente Hooglede, Afdeling 1, Sectie C, Percelen 652D, 652G en 652F
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2025-0377
Reeds uitgevoerd vooronderzoek	Bureauonderzoek (ID21313) Landschappelijk bodemonderzoek (2025F105)
Bewaarplaats archief	KBR

Actoren

Auteur	Evelyn Schynkel
Betrokken derden	Willem Hantson (IOED Radar)

Plangebied

Oppervlakte plangebied	Ca. 6.743 m ²
Oppervlakte advieszone	Ca. 6.743 m ²
Kartering gewestplan	Agrarisch gebied (900)

Alle in dit document gebruikte plannen zijn afkomstig uit de catalogus van Geopunt Vlaanderen¹, tenzij anders vermeld.

¹ GEOPUNT VLAANDEREN 2024 – administratief, historisch, orthofotografisch

2 Overzicht maatregelen

ADVIES	OPPERVLAK AANTAL	/ TIJDSTIP	VOORWAARDE
OPGRAVING	CA. 6.743 M ²	IN OVERLEG MET OPDRACHTGEVER	AKTENAME VAN NOTA

3 Gemotiveerd advies

Het opgelegde vooronderzoek in het Programma van Maatregelen van de archeologienota (ID21313)² werd niet uitgevoerd. In de zomer van 2019 en 2023 werden reeds twee opgravingen uitgevoerd op aanpalende percelen. Ook de bodemopbouw werd daarbij grondig bestudeerd. Bij de opgravingen was duidelijk dat de archeologische site zich verder uitstreekte naar de aanpalende percelen in noordoostelijke richting, met name het huidige plangebied. Het wordt daarom onnodig geacht om het vooronderzoek nog uit te voeren en er kan meteen tot een opgraving overgegaan worden over het volledige terrein.

3.1.1 Bepalingen van maatregelen

Mogelijkheden behoud *in situ*

De geplande bodemingrepen verstoren zeker archeologisch waardevolle restanten. Deze bodemingrepen zijn echter plaats specifiek en essentieel binnen de uitvoer van de beoogde bouwwerkzaamheden. De bodemingrepen kunnen met andere woorden niet verplaatst of geannuleerd worden. Behoud *in situ* van de vindplaatsen is bijgevolg uitgesloten. Er moet worden overgegaan op een andere wijze van de realisatie van de kenniswinst van de vindplaats.

Realisatie potentieel op kenniswinst vindplaats

De realisatie van het potentieel op kenniswinst bij de vindplaats kan niet bekomen worden door een verdere uitwerking van de reeds aangelegde archeologische ensembles. Enkel een bijkomend archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem kan het volledige potentieel van het bodemarchief aan het licht brengen en de kenniswinst die dit potentieel met zich meebrengt realiseren.

Keuze en motivatie onderzoeksmethode

Aangezien het vooronderzoek op basis van het Verslag van Resultaten volledig kan beschouwd worden, en behoud *in situ* van de waardevolle archeologische vindplaatsen uitgesloten is, dienen de aanwezige archeologische resten aan de hand van een opgraving onderzocht worden. De te volgen bepalingen van maatregelen worden ingegeven door de resultaten van het vooronderzoek en de impact van de geplande bodemingrepen:

Opgraving

De advieszone voor de opgraving omvat het volledige areaal van het onderzoeksterrein waar binnen het kader van de omgevingsvergunning bodemingrepen gepland zijn. Een impactanalyse toonde immers aan dat deze alle tot een diepte van 25 cm tot 30 cm in de bodem doordringen. Daarbij dient nog een buffer van 30 cm te worden gerekend.

² VAN DAMME 2022

4 Programma van Maatregelen

4.1 Administratieve gegevens

Naam site	Hooglede, Honzebrouckstraat		
Ligging	Honzebrouckstraat t.h.v. nr. 2, gemeente Hooglede, provincie West-Vlaanderen		
Kadaster	Gemeente Hooglede, Afdeling 1, Sectie C, Percelen 652D, 652G en 652F		
Coördinaten	Noordwest:	x: 61227,84	y: 185652,70
	Noordoost:	x: 61330,28	y: 185652,70
	Zuidwest:	x: 61227,84	y: 185526,70
	Zuidoost:	x: 61330,28	y: 185526,70
Oppervlakte advieszone	Ca. 6.743 m ²		

4.2 Onderzoeksopdracht

4.2.1 Afbakening opgravingszone(s)

De opgraving dient uitgevoerd te worden over het volledige terrein met een oppervlakte van ca. 6.743 m²

4.2.2 Onderzoeksdoelstellingen

Het doel van de opgraving is om meer inzicht te krijgen in de aard, omvang, inrichting en eventuele fasering van de aanwezige archeologische resten van het militaire kampement als van de artisanale en landbouwactiviteiten uit oudere perioden.

4.2.3 Onderzoeksvragen

Landschappelijk kader:

- Hoe was de oorspronkelijke (natuurlijke) bodemopbouw?
- Wat is de aard, diepteligging, kwaliteit en ruimtelijke omvang (horizontaal en verticaal) van de archeologische site?
- Wat zijn de verschillende landschappelijke elementen in het onderzoeksgebied? komen deze overeen met de elementen aangetroffen op de aangrenzende opgraving?
- In welke mate is de bewaringstoestand van de vindplaats aangetast en welke processen zijn hiervoor verantwoordelijk?
- Wat is de landschappelijke ontwikkeling van het plangebied en welke paleolandschappelijke processen zijn van invloed geweest op de menselijke activiteiten voor, tijdens en na de verschillende vastgestelde fasen van gebruik?
- Welke verandering traden in de loop van de tijd op in de vegetatie, de vegetatiestructuur en de openheid van het landschap en wat was de rol van de mens hierbij?

- Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit deze specifieke periode? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode of wijzen de resultaten op een specifieke functie of specifieke omstandigheden binnen de nederzetting?
- Hoe passen de mogelijke vindplaatsen binnen het regionale landschap uit die specifieke periode? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode en welke verschillen bestaan er?

Sporen en structuren:

- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving. Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen? Hoe is de bewaringstoestand van de sporen? Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Maken de sporen deel uit tot één of meerdere periodes?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?

Militaire kampement:

- Wat is de omvang van het verwachte kampement? Is een begrenzing op te merken? Kan een interne organisatie opgemerkt worden en waarin uit deze zich?
- Is er sprake van een fasering binnen de occupatie of kan deze teruggebracht worden tot één enkel event?
- Kan de verspreiding van de materiële cultuur gekoppeld worden aan de sporen? Wat zegt de materiële cultuur verder over interne organisatie, status en afkomst van de soldaten?
- Kan het kampement op basis van de materiële cultuur aan een nationaliteit gelinkt worden?

Materiële cultuur:

- Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?
- Welke typologische ontwikkeling maakte het aardewerk door in de aangetroffen fasen? In hoeverre zijn (chrono)typologieën met betrekking tot aardewerk en andere materiaalcategorieën uit aangrenzende regio's toepasbaar? Welke overeenkomsten en welke verschillen zijn aanwijsbaar?

Aanbevelingen:

- Welke onderzoeken zijn in de toekomst nog mogelijk en wenselijk, op basis van de uitgevoerde assessment van het vondstenmateriaal?
- Welke conserveringsmaatregelen moeten genomen worden om een goede bewaring en toekomstig onderzoek te garanderen?
- Strekt de site zich nog uit naar de aanpalende percelen?

4.3 Onderzoeksstrategie en -, -methode en -technieken

In volgende paragraaf wordt de aangewezen onderzoekstrategie, -methode en -technieken toegelicht. De locatie van het onderzoek werd reeds bepaald in bovenstaande paragraaf.

4.3.1 Algemene onderzoeksmethode

Er wordt aangeraden om zo groot mogelijke oppervlaktes in een enkele beweging bloot te leggen. Op deze manier kunnen de interne relaties tussen afzonderlijke sporen zichtbaar gemaakt worden. Doch moet bij het kiezen van de oppervlakte van de werkputten gekozen worden voor een dergelijke omvang dat ze niet té groot worden en de sporen te lang onderworpen zijn aan degradatie door mogelijke regen, droogte of vorst.

Boven- en ondergrond blijven gescheiden tijdens het afgraven, zodat deze ook in de juiste volgorde kunnen teruggebracht worden na afronding van het onderzoek. Op het grootste deel van de opgraving dient slechts één vlak aangelegd worden.

Het veldwerk wordt dermate georganiseerd dat er efficiënt en wetenschappelijk verantwoord wordt opgegraven. Er wordt gestreefd naar een maximale afstemming van kranen en grondverzet enerzijds en opgravingsploegen anderzijds. Opgelegde opgravingsvlakken mogen niet betreden worden met kraan of ander zwaar materiaal. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van werkputten en sporen. Dit betekent dat een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is.

Gezien nog geen referentieprofielen zijn gedocumenteerd is de aanleg en documentatie van bijkomende profielen noodzakelijk. De aantallen en plaatsing daarvan is te bepalen door de veldwerkleider. Bij erfgreppels en andere lineaire structuren die de opgravingszone uitlopen, wordt een profiel aangeraden om de relatie met de bodem te kunnen bepalen.

Voor de algemene vereisten waaraan de opgraving dient te voldoen, wordt verwezen naar het hoofdstuk 15 in de Code van Goede Praktijk. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk hoofdstukken 14 en 15.

4.3.2 Specifieke methodologie

Metaaldetectie

Gezien de aard van de verwachte archeologische occupatie is metaaldetectie noodzakelijk in een vroeg stadium. Slagvelden tekenen zich namelijk voornamelijk af in de vondstverspreiding vanaf het maaiveld. Zo kunnen kampementen, troepenbewegingen en divisies afgeleid worden van enkel vondstlocaties, zelfs zonder sporen in het archeologisch vlak. Vergelijkbaar onderzoek te Kortrijk Rollegem heeft hier zeer goede resultaten opgeleverd en wordt tevens aangeraden in de Onderzoeksbalans: *"Premoderne veldslagen laten immers bijzonder weinig dieperliggende sporen in de bodem na en de exacte locatie van (metalen) voorwerpen op het oppervlak of ondiep in de ploeglaag is van doorslaggevend belang voor een zinvolle interpretatie ervan."* Metaaldetectie is bijgevolg noodzakelijk vanaf het maaiveld. Eventueel kunnen graszoden van weilanden verwijderd worden, maar bij akkerlanden is geen voorafgaande ingreep nodig. Elke vondst wordt 3D ingemeten en gedocumenteerd.

4.3.3 Natuurwetenschappelijk onderzoek

Algemeen

De veldwerkleider beslist op welke manier de staalname wordt aangepakt en of het nodig is een natuurwetenschapper te betrekken, rekening houdend met het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Hoofdstuk 20 in de Code van de Goede Praktijk bespreekt uitvoerig het natuurwetenschappelijke onderzoek bij opgravingen. Voor bemonsteringsstrategie wordt verwezen naar hoofdstuk 20.3 van de Code van Goede Praktijk.

Ook het assessment van de staalnames gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk. De relevante stalen worden bepaald na advies van de gespecialiseerde laboratoria, rekening houdend met het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

Staalname en conservatie

Voor de haardkuilen van het militaire kampement wordt telkens de houtskoolrijke laag en/of haardlaag met minstens één bulkemmer bemonsterd met het oog op een macrobotanische analyse. Bij de vondst van eventuele waterputten en waterkuilen dienen stalen te worden genomen voor zowel palynologisch als macrobotanisch onderzoek en indien mogelijk voor dendrochronologisch onderzoek. Van de aangetroffen houtskoolmeilers wordt van de houtskoolrijke laag telkens één bulkmonster verzameld teneinde een macrobotanisch en/of daterend onderzoek te kunnen uitvoeren.

De toegepaste staalname-strategie en noodzaak tot conservatie wordt bepaald door de archeoloog-veldwerkleider, indien nodig in samenspraak met specialisten.

4.3.4 Voorziene afwijkingen van de CGP en de algemene bepalingen onderzoekstechnieken en specifieke methode

Indien bij het veldwerk van de voorgestelde methode wordt afgeweken, op basis van de bekomen inzichten tijdens de uitvoering van het onderzoek, wordt dit beschreven en verantwoord in de rapportering. Indien de aanpak dient te worden aangepast tijdens het veldwerk, dienen alle betrokken partijen hiervan op de hoogte te worden gebracht.

4.4 Technisch kader

4.4.1 Raming veldwerk en uitwerking

Onderstaande raming betreft een indicatieve inschatting op basis van de huidige gekende gegevens en heeft als doel de initiatiefnemer inzicht te geven in de doorlooptijd en financiële impact van het geadviseerde onderzoek. Deze raming is geen officiële offerte.

De duur van de opgraving (veldwerkfase) wordt geraamd op 160 mensdagen. Hierbij wordt het aanleggen, documenteren en afwerken van de opgravingszones gerekend. De duur van het veldwerk kan altijd variëren afhankelijk van bijvoorbeeld de weersomstandigheden, aard en hoeveelheid aan sporen en strategische keuzes die gemaakt worden tijdens de uitvoering.

Voor de uitwerking van de opgravingsresultaten (opmaak grondplannen, vondstverwerking, ...) en de opmaak van het Archeologierapport en Eindverslag worden ca. 60 mensdagen gerekend. In deze tijdsinschatting voor de uitwerking wordt echter geen rekening gehouden

met de uitvoering van het natuurwetenschappelijk onderzoek dat, afhankelijk van de aard en hoeveelheid analyses, sterk kan variëren. Aangezien ook de prijzen van het natuurwetenschappelijk onderzoek sterk kunnen verschillen en aangezien er voorafgaand aan het terreinonderzoek niet kan worden bepaald welke stalen zullen worden genomen en/of welke en hoeveel vondsten zullen worden aangetroffen die enige conservatie nodig hebben, wordt voorgesteld om een bedrag van 10.000 € te voorzien. Het bepalen van de noodzaak van het aanwenden van dit budget gebeurt na uitvoering van het veldwerk en in functie van de onderzoeksvragen.

Expliciet niet inbegrepen in deze raming zijn de werfvoorzieningen (keet, toilet, container, afsluiting, ..), het machinaal grondverzet en de kosten voor eventuele grondwater verlagende maatregelen.

4.4.2 Personeelseisen

Het team dat verantwoordelijk is voor de uitvoering van het archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een erkend archeoloog die als veldwerkleider optreedt. Deze persoon beschikt over minstens 240 werkdagen opgravingservaring, waarvan minstens 120 werkdagen op landelijke sites zandleembodem en ervaring met minstens drie projecten op slagveldarcheologie. Indien de erkend archeoloog niet aanwezig is in het veld, dient een veldwerkleider met dezelfde competenties continu aanwezig te zijn en diens taken over te nemen.

De erkende archeoloog en/of veldwerkleider heeft de autoriteit over de uitvoering van het gehele project en staat in voor onder meer de melding van de aanvang van opgraving, het indienen van het archeologierapport en het eindverslag, het beheren van archeologische ensembles tijdens het onderzoek en het overdragen van archeologische ensembles aan het einde van het onderzoek. Indien de erkende archeoloog zelf of binnen zijn organisatie niet beschikt over bepaalde specialistische expertise en dit onderzoek uitbesteedt, maakt hij de opdrachtschrijving hiervoor dusdanig op dat de uitvoering verloopt conform de bepalingen uit de Code van Goede Praktijk. De veldwerkleider draagt de dagelijkse leiding van het archeologisch onderzoek, brengt de voorziene onderzoeksstrategie ten uitvoer en behoudt de controle over de werkzaamheden.

De veldwerkleider wordt bijgestaan door een assistent archeoloog die beschikt over het diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit en minstens over 120 werkdagen opgravingservaring, waarvan minstens 60 werkdagen op landelijke sites op zandleembodem. De assistent archeoloog vervult uitvoerende taken, op aansturen van de veldwerkleider, en staat de veldwerkleider bij in zijn taken.

Naast de assistent-archeoloog kunnen veldmedewerkers zonder specifieke vereisten het team bijstaan.

Naast de archeologen kan het team worden bijgestaan door een aardkundige. Hoofdstuk 21 uit de Code Goede Praktijk bespreekt de inzet van een aardkundige bij opgravingen.

Natuurwetenschappers, geofysici en materiaaldeskundigen worden alleen aangewend op vraag van de erkend archeoloog die het nodig acht op basis van de gegevens die vergaard worden tijdens de archeologische opgraving.

4.5 Deponering en conservatie archeologisch ensemble

Vergaarde data en vondsten, het archeologisch ensemble, blijven te allen tijde eigendom van de opdrachtgever. Na onderzoek kan dit ensemble opgenomen worden door een erkend erfgoeddepot, indien dit voor de regio aanwezig is. Dit in overeenkomst met de opdrachtgever. Indien dit depot niet voorhanden is, dient een ander depot te worden gezocht of kan een afspraak gemaakt worden met het uitvoerend bedrijf voor opslag.

4.6 Veiligheidsmaatregelen

Op basis van bestudeerde historische gegevens lijkt er op het terrein een verhoogde kans op het aantreffen van explosieven. Om de veiligheid van medewerkers op dit terrein te verzekeren en tegelijk de archeologische waarden niet nodeloos op voorhand te verstoren, lijkt een begeleiding van de werken door een OCE-deskundige de meest correcte en praktische manier van uitvoering. De OCE-deskundige is aanwezig tijdens de archeologische graafwerken, begeleidt deze bij het machinaal en manueel graven met de nodige apparatuur zodat het verhoogde risico meteen kan worden bijgesteld naar een standaard-risico. Indien blijkt dat het veiligheidsrisico op basis van munitie te groot is, wordt bijkomend advies ingewonnen door de OCE-expert en indien nodig het veldwerk gestaakt om alsnog over te gaan tot een sanering.

5 Bibliografie

VAN DAMME, L., 2022. *Archeologienota Honzebrouckstraat te Hooglede (West-Vlaanderen) Adede Archeologisch Rapport 812*,

GEPUNT VLAANDEREN, 2024. Catalogus. Available at:
<https://www.geopunt.be/catalogus>.